

Yttrande över remiss - Betänkandet Att förstå och bli förstådd - ett reformerat regelverk för tolkar i talande språk (SOU 2018:83)

Region Sörmland har erbjudits möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss.

Region Sörmland instämmer i beskrivningen av bakgrunden kring behov av och tillgång till tolktjänster och dessas kvalitetssäkring. Förslagen gagnar rättssäkerhet och kvalitet. Utredningen har goda intentioner gällande samordning och uppstyrning av tolkupdraget. Samordning och styrning hänger ihop och en grundläggande statlig styrning underlättar för regional samverkan. Bristande statlig styrning leder till egna tolkningar och svårigheter att samverka regionalt.

Region Sörmland är positivt till:

- Bättre grundkrav på utbildning och praktik, helst i form av högskoleutbildning.
- Register över auktoriserade och utbildade tolkar.
- Samordning av utbildning och auktorisation.
- Att tolkyrket värderas och professionaliseras och att tolkarna ska kunna försörja sig på sitt yrke.
- Förslagen gällande statlig styrning/tillsyn.
- Att kammarkollegiet informerar och ger stödinsatser för att öka offentlig sektors kunskaper för kravställning av beställning av tolktjänster.

Region Sörmland har främst följande farhågor eller kritiska synpunkter:

- Förbudet mot barn- och anhörigtolkning. Region Sörmland förstår intentionen med att utredningen föreslår detta, men i praktiken kommer det att medföra stora praktiska problem om det är förbjudet att kommunicera med en patient via anhörig. Patientkommunikationen kommer då att under en vårdtid inskränka sig till ett fåtal tillfällen och därmed minska den medicinska kvaliteten på både vård och omsorg. Regionen anser att förbudet att använda omyndiga barn som tolk ska vara kvar, men att anhörigtolkning i övrigt ska kunna accepteras i hälso- och

sjukvården i de situationer där det bidrar till ökad patientsäkerhet och god omvårdnad.

- Flexibilitet är viktigt inom utbildningsinsatserna men erfarenheten idag är dock att högskola/universitet behöver lång tid på sig att ställa om i utbildningsutbudet.
- Med högskolenivå på utbildningen finns viss risk för att höga intagningskrav kan leda till ett lägre söktryck.
- Man bör se på möjligheterna att utöka antalet utbildningsorter och skapa geografisk spridning i landet.
- Förslaget gällande förkortningar för tolkar inom hälso- och sjukvården såsom AT och ST kan inte vara aktuella då dessa är vedertagna förkortningar inom läkaryrket.
- Uppdragstolkning via små tolkbyråer kan tendera att ge arbetssätt som liknar hyrtjänstgöring via hyrbolag.
- Det finns svårigheter gällande antalet tolkar, särskilt inom vissa små språkgrupper.
- Inom minoritetsspråken kan det uppstå brist på lärare p.g.a. liten rekryteringsbas.
- Regionerna och kommunerna bör erbjuda prissättning och andra villkor som anknyter till de nivåer som staten etablerar, annars förväntas de professionella tolkarna i större utsträckning välja att arbeta mot staten.
- Det finns risk för brist på tolkar, särskilt inledningsvis om det tar tid att starta upp nya utbildningar inför 2024 när krav på att vara auktoriserad införs för arbete som tolk inom staten. Det är mycket sannolikt att utredningens förslag kommer att vara kostnadsdrivande, likheter finns med andra bristyrken inom offentlig sektor. Det är av största vikt att det finns övergångsregler så att bristen på auktoriserade tolkar inte blir ohanterbar.

Nedan följer Region Sörmlands fördjupade resonemang kring förslag och teman i utredningen.

Auktorisation och register över auktoriserade tolkar

Region Sörmland tillstyrker förslagen att staten tar ett större ansvar för auktorisation av tolkar där grundkrav på utbildning och praktik definieras. Kravet på auktorisation innebär kunniga tolkar som oftast kan bemöta kunden/patienten på ett neutralt sätt utifrån religiösa och kulturella skillnader, till skillnad från i nuläget när icke auktoriserade tolkar skapar bristande kvalitet och felaktigheter vid tolkningar.

Region Sörmland ser det som positivt att staten för register över auktoriserade och utbildade tolkar.

Genomförandet av ovanstående förslag kommer sannolikt att bidra till att förbättra styrning och samverkan kring offentliga sektorns nyttjande av tolktjänster.

Tolkyrkets värdering och professionalisering

Regionen Sörmland delar betänkandets ståndpunkt att tolkyrket bör värderas och professionaliseras för att därigenom ge en stabilare situation för såväl tolkar och tolkförmedlare som köpare av dessa tjänster. Regionen anser att det ska vara lockande att utbilda sig, kompetensutveckla sig samt hålla sig uppdaterad inom yrket. Därför är det viktigt med utbildningsmöjligheter och karriärvägar för tolkar. Finns inga krav på kvalificerad utbildning, vilket också ger tolkar större möjlighet att bättre försörja sig, så kommer många inom yrket att fortsätta välja den snabbaste och billigaste vägen till jobb, d.v.s. att arbeta som utbildade och genom uppdrag.

I jämförelsen uppdrag kontra anställning är det en fördel för individen med en anställning ur ett arbetsmiljömässigt och arbetsrättsligt perspektiv, även om en mer flexibel arbetsmarknad innebär att man kan välja arbetstillfällen och inte vara låst vid en tillsvidareanställning.

Valmöjlighet ska finnas till uppdrag/anställning på deltid om man har annat yrke som kan höja kompetensen hos tolken i sitt uppdrag, t.ex. sjuksköterska eller lärare. Uppdragstolkning via små tolkbyråer kan tendera att ge arbetssätt som liknar hyrtjänstgöring via hyrbolag och det finns ingen önskan hos Region Sörmland att sådana varianter finns.

Utbildning

Region Sörmland anser att utbildningen till tolk bör vara på högskolenivå för att vara likvärdig, kvalitetssäkrad och möjlig att utvärdera, i alla fall för tolkning inom region, kommuner och rättsväsendet. Möjlighet att förlägga utbildningen inom yrkeshögskolan (YH) är ett annat alternativ då det även där finns en kontroll av utbildningsnivå och kvalitet via YH-myndigheten. Möjlighet att bedriva kvalificerad tolkutbildning exempelvis vid folkhögskola, skulle bidra till att säkerställa geografisk spridning vad gäller utbildningsplatser och praktik. Övriga utbildningsformer ser regionen inga fördelar med.

Behovet av auktoriserade tolkar är det som bör styra antalet utbildningsplatser.

Region Sörmland tillstyrker utredningens förslag på uppbyggnad av framtida högskoleutbildning med de fyra delarna och utökning av antalet platser. Regionen ifrågasätter dock att det ska kunna räcka med utbildning till nivå 2 och 1 års studier för att bli auktoriserad. Regionen är också frågande till att praktiken verkar vara planerad till nivå 3 och 4. Regionen förordar att man blir auktoriserad tolk efter nivå 4.

Praktik i alla former är viktig som bedömning för att man har tillräckliga kunskaper för att kunna arbeta som tolk. Denna praktik ska dessutom inte kunna valideras bort p.g.a. tidigare yrkesbakgrund och önskemålet från Region Sörmland är att den ska finnas med under hela utbildningen.

Det är bra med möjlighet till kvalificerad nivå och forskarnivå inom högskoleutbildningen, vilket kan öka attraktiviteten att utbilda sig.

Region Sörmlands främsta farhåga med högskoleutbildning är att behovet av tolkar inom olika språk kan skifta under tid p.g.a. olika flyktingströmmar vilket gör flexibilitet viktigt inom utbildningsinsatserna. Erfarenheten idag är dock att högskola/universitet behöver lång tid på sig att ställa om i utbildningsutbudet.

Det kan vidare finnas viss risk att höga intagningskrav leder till ett lägre söktryck.

Region Sörmland anser att man bör se på möjligheterna att utöka antal utbildningsorter och få en geografisk spridning i landet. I dagsläget bor 75 % av de auktoriserade tolkarna i de tre storkommunerna och för att bryta detta mönster behöver utbildningsorterna bli fler.

Region Sörmland anser att fortbildningsmöjligheter är viktiga för yrkesverksamma tolkar, t.ex. kring etiska dilemman, kulturell påverkan, diskriminering och HBTQ. Även utredningens förslag på enstaka kurser såsom översättning, kandidatkurs, pedagogik och simultantolkning (inom rättsväsendet) är mycket bra. Fortbildningsmöjligheter skapar motivation att stanna kvar i yrket.

Validering av kunskaper till auktorisering ska vara möjlig för yrkesverksamma tolkar och då är det nödvändigt med ett nationellt/statligt kunskapsprov.

Förslaget gällande förkortningar för tolkar inom hälso- och sjukvården såsom AT och ST kan inte vara aktuella då dessa är vedertagna förkortningar inom läkaryrket.

Tolklagen

Region Sörmland anser att tolkning utförd av omyndiga barn kan förbjudas inom hälso- och sjukvården och primärvården men vill uppmärksamma att det i praktiken kommer att medföra stora praktiska problem om det är helt förbjudet att kommunicera med en patient via anhörig. Exempelvis riskerar patientkommunikationen då att under en vårdtid inskränka sig till ett fåtal tillfällen och därmed minska den medicinska kvaliteten på både vård och omsorg. Regionen anser därför att anhörigtolkning utförd av vuxen ska kunna accepteras i hälso- och sjukvården i de situationer där det bidrar till ökad patientsäkerhet och god omvårdnad.

Som det ser ut idag är sannolikheten för att anhöriginvandringen kommer att öka de närmaste åren och ge ett ökat behov av tolktjänster. Utifrån denna aspekt vore det bra med ett beslut i frågan.

Samordning mellan stat, regioner och kommuner

Region Sörmland är huvudsakligen positivt inställt till statens föreslagna roll inom tolkförmedling och beställarsamordning. Regionen kan dock se svårigheter gällande antalet tolkar, särskilt inom vissa små språkgrupper där pendling alternativt digitala lösningar blir nödvändigt.

Region Sörmland tror på vikten av att ha tolkportaler på färre ställen, och kontrollerade via länsstyrelserna, så att man som tolk får kollegor och utvecklingsmöjligheter.

När det gäller problemet med uteblivna tolkar eller inställda tolkningar på grund av sjukdom så hoppas regionen att ökad samverkan och central tolkförmedling leder till möjlighet att få tag i vikarierande tolk.

Region Sörmland anser att med centrala förordningar och tydliga regler underlättas samverkan mellan regioner och kommuner.

Regional samordning behövs kring sjukvårds- och rättstolkar. Sörmland är ett litet län med 9 kommuner och en region där flera orter har stor invandring och flyktingmottagning. Detta skapar utmaningar p.g.a. många olika språk, små resurser och flera arbetsgivare med egen suveränitet. Som en liten region ser vi inte att det finns möjligheter att anställa egna tolkar utan istället behövs man samordning i större områden såsom Uppsala-Örebro sjukvårdsregion eller via statlig anställning. Region Sörmland är positivt till fortsatt utredning.

Samverkan mellan kommuner och regioner kan bli mycket bättre angående användandet av tolkar. Internt inom varje arbetsgivare kan samordningen också styras upp. Region Sörmland ser besparingar gällande kostnader för tolkning om samordning sker internt. Region Sörmland lägger årligen ca 18,5 miljoner kronor på kostnader för språktolk.

Region Sörmland instämmer i denna skrivning: ”Viktiga förutsättningar är att kommuner och landsting vid sin prissättning av tolktjänster och de villkor som i övrigt erbjuds, anknyter till de nivåer som staten etablerar. Erbjuds lägre arvodesnivåer, förväntas de professionella tolkarna i större utsträckning välja att arbeta mot staten.”

Framtida behov av tolkar

Region Sörmland anser att behovet av tolkar i framtiden är svårt att bedöma då asylsökande- och flyktingströmmarna är ojämna. Det finns ett behov inom hälso- och sjukvården då vissa sjukdomstillstånd kan innebära återgång till ursprungsspråk och bortfall av det nya språket. Det kan finnas behov av professionella tolkar vid akuta sjukdomsfall och svåra besked, även om patienten eller de anhöriga talar ganska bra svenska.

Det finns även ett möjligt ökat framtida behov av tolktjänster mot bakgrund av nya målgrupper och global rekrytering.

Inom minoritetsspråken kan det uppstå brist på lärare p.g.a. liten rekryteringsbas.

Digitalisering

Region Sörmland ser att digitaliseringen innebär stora vinster för alla parter. Digitala lösningar är ett måste för tolkarbetet och framför allt när det gäller små språk, annars blir arbetsmiljön ohållbar för dessa tolkar.

Digitalisering kräver dock ett arbete med att se över sekretess och personuppgiftspridning.

Det kommer även att innebära ett stort arbete med att få till en väl fungerande tolkportal så att verktyget är användarvänligt.

Arbete med översättning av informationsmaterial och hemsidor på vissa språk pågår och behöver byggas ut.

Tolkbrist och kostnader

Utredningen föreslår att från år 2024 ska det inte vara möjligt att arbeta som tolk inom stat om man inte har utbildning eller auktorisation. Detsamma borde gälla regioner (landsting) och rättsväsendet. Region Sörmland ser en risk att den tid som det tar att starta upp nya utbildningar inom högskola/universitet gör det tidsmålet svårt att uppfylla.

Region Sörmland befarar att kravet på utbildning/auktorisering troligen initialt kommer innebära en större brist på tolkar en period. I och med detta är det av största vikt att man gör övergångsregler så att bristen på auktoriserade tolkar inte blir ohanterbar.

Region Sörmland ser det som mycket sannolikt att utredningens förslag kommer att vara kostnadsdrivande. En jämförelse kan göras med exempen lärare, socionomer och sjuksköterskor och den utveckling som skett kopplat till dessa yrkesgrupper.

Ur ett längre perspektiv ser Region Sörmland att om förslagen leder till att fler väljer att utbilda och auktorisera sig som tolkar kan detta i förlängningen innebära att regionen i högre grad har möjlighet att ställa krav på användandet av auktoriserade tolkar i regionens upphandlingar. Initialt kan naturligtvis en ökad kravnivå innebära kostnadsökningar men om förslagen samtidigt leder till en ökad tillgänglighet av tolktjänster med hög kvalitet bör detta kunna motverkas genom en ökad konkurrens över tid.

REGION SÖRMLAND

Monica Johansson
Regionstyrelsens ordförande

Jan Grönlund
Regiondirektör